

C. R. BOXER: *Portuguese Society in the Tropics. The Municipal Councils of Goa, Macao, Bahia, and Luanda, 1510-1800.* Madison and Milwaukee, The University of Wisconsin Press, 1965. xvi + 240 s. 5 plancher. 6 \$.

Albuquerque erobrede Goa i november 1510. I april det følgende år drog han mod Malacca, men allerede før da havde han udstyret den nye »conquista« med et byråd og givet byen privilegier, der i hovedtrækkene svarede til Lissabons. Rettighederne stadfæstedes af den portugisiske krone i 1516.

Med større eller mindre variationer gentoges dette mønster i de øvrige portugisiske erobringer fra Sydkina til Angola og Brasilien. Den bedst kendte side af det portugisiske imperium er det stærkt centraliserede system af vicekonger med begrænset embedstid og begrænset patronatsret og den centraliserede handel med reserverede varer. Ved siden heraf udgjorde byerne imidlertid et decentraliseret system, der henlagde væsentlige sider af den lokale administration til lokalt valgte byråd. I de foreliggende fire essays, der oprindeligt fremlagdes som Paul Knaplund Lectures ved University of Wisconsin, skildrer professor Boxer det arbejde, der udførtes af fire af byrådene i det portugisiske imperium, til dels på grundlag af arkivmateriale, der er bevaret i de pågældende byer.

Beføjelser og funktioner var forskellige fra by til by, fælles var en ret høj grad af selvstændighed og en meget høj grad af selvfølelse. Emigranternes interesser gik ofte på tværs af moderlandets, det var en erfaring portugiserne gjorde så tidligt som nogen anden kolonimagt; men den institutionelle struktur var tilstrækkelig elastisk til at sikre balancen mellem lokalt og centralt styre. Selve spillet mellem helheden og det lokale giver en del af forklaringen på det portugisiske imperiums utrolige overlevelsessevne. Problemerne tog sig forskelligt ud, når man så dem fra Goa, og når man så dem fra Lissabon eller endog Madrid. Det er ejendommeligt at se, hvorledes Goas bystyre i 1606, da hollænderne allerede havde rettet flere dræbende slag mod de portugisiske forbindelseslinjer, tilsyneladende mest af alt var interesseret i, hvorvidt lavsrepræsentanter skulle have en stol eller en taburet eller måske stå op, når de var i audiens hos vicekongen. »Deres Majestæt vil gøre os en tjeneste ved at befale, at det må blive overvejet, og at der må blive truffet en afgørelse, der på bedste måde tjener Deres interesser«.

Men byrådene virkede på længere sigt ikke kun som forsvarere af de separate interesser; forfatteren argumenterer overbevisende for, at de også havde en vigtig integrerende funktion. Byrådene bevarede gennem hele perioden deres ret til at korrespondere direkte med kronen, og set med kronens øjne betød dette privilegium en udmærket mulighed for at kontrollere vicekongerne og de øvrige udsendte embedsmænd. Byrådenes egen loyalitet var tilsyneladende urokkelig; dette er måske vanskeligere at forklare, men professor Boxer fremhæver, at man til stadighed foretrak at vælge byrådsmedlemmer af ren portugisisk afstamning – og det kom i praksis til at betyde, at byrådene domineredes af emigranter af første generation.

Resultaterne af professor Boxers undersøgelser i byarkiverne giver et værdifuldt supplement til den nyvurdering af det ældre portugisiske imperium, der tidligere er indledt, dels af forfatteren selv, dels af yngre portugisiske og franske

historikere, ikke mindst Frédéric Mauro. De liberale protestantiske historikeres (Whiteway, Danvers) fremstilling af den portugisiske ekspansion som en præstedomineret autoritær magtudfoldelse, der brændte sig selv op få år efter de første blodige triumfer, tog intet hensyn til det arbejde, der udførtes af de emigrerede portugisere, og fik imperiets seje overlevende til at tage sig højst gædefuld ud. Takket være arbejder som det foreliggende begynder vi nu at kunne sætte den portugisiske ekspansion ind i sin rette sammenhæng.

NIELS STEENSGAARD

MICHAEL ROBERTS: *On Aristocratic Constitutionalism in Swedish History 1520-1720. The Creighton Lecture in History 1965.* University of London, The Athlone Press, 1966. iv + 45 s. 7 sh. 6 d.

Den største ikke-svenske kender af Sveriges historie i det 17. årh., professor i Belfast Michael Roberts (*»Gustavus Adolphus«* I-II, 1953-59) har med denne lille afhandling vovet sig ind på et sprængstoffyldt emne. Thi få andre spørgsmål har i den grad delt de svenske historikere som problemet om forholdet mellem aristokrati og kongemagt i den svenske stormagtstid.

Debatten indledtes med polemikken mellem Anders Fryxell og Erik Gustaf Geijer i 1845, hvor Geijer, der fulgte traditionen fra tiden efter 1772 med fremhævelsen af den stærke kongemagt og nedvurderingen af adelen, blev skarpt angrebet af Fryxell, der understregede adelens betydning som værner af det svenske folks frihed mod de magt-stræbende konger.

Diskussionen fortsattes i det 20. årh., og problemstillingen ændredes efterhånden til spørgsmålet om, hvorvidt man skal betragte udviklingen under den første del af stormagtstiden som værende »dualistisk« altså domineret af striden mellem kongemagt og aristokrati (Fr. Lagerroth, Curt Weibull, Carl Arvid Hessler, Sven A. Nilsson, Erik Lönnroth) eller om det tværtimod var samarbejdet mellem disse, der var det karakteristiske for perioden (Harald Hjärne, B. Boëthius, Nils Ahnlund, K.-G. Hildebrand). Selv i de seneste år er debatten fortsat, således kom i 1962 tre disputatser med tilknytning til emnet (Åke Hermansson, Nils Runby, Kerstin Strömberg-Back) og i 1966 endnu en (Ulf Sjödel). De sidste undersøgelser retter sig især mod idéhistoriske og social-økonomiske spørgsmål, og resultatet synes at være, at den traditionelle dualistiske opfattelse må opgives, og at problemerne er for komplicerede til, at de kan klemmes ind i et simpelt skema.

Roberts går nærmest et skridt tilbage i diskussionen, idet han tager sit udgangspunkt i en konstatering af, at der fandt en indre magtkamp sted mellem kongemagt og rådsadel, hvor den sidste søgte at sætte faste grænser for kongens magtområde, af Roberts betegnet som et konstitutionelt program. I modsætning til de svenske idéhistoriske og statsretslige arbejder vil Roberts undersøge, hvilke praktiske virkninger denne aristokratiske konstitutionalisme havde, og hvordan dens bestræbelser for at sikre den enkeltes frihed faldt ud.

Han beskriver forholdene under de ældre Vasa-konger som en alliance mellem kongemagten og folket, repræsenteret ved rigsdagens lavere stænder, og